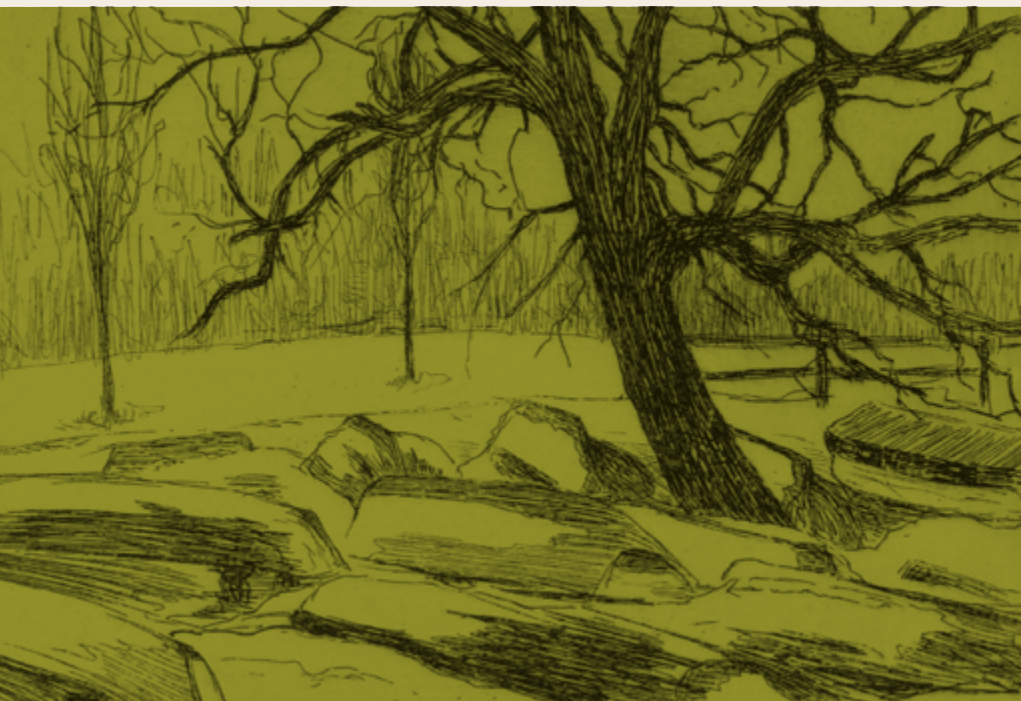

Eeva Kilpi

VÄLIRAUHA,
IKÄVÖINNIN AIKA

w s o y

Eeva Kilpi
VÄLIRAUHA,
IKÄVÖINNIN AIKA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

ENSIMMÄINEN PAINOS

© EEVA KILPI JA WSOY 2026

TEOS ILMESTYI ENSIMMÄISEN KERRAN 1990.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
LÖNNROTINKATU 18 A, 00120 HELSINKI

ISBN 978-951-0-52250-9

PAINETTU EU:SSA

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

Lastenlapsilleni

Leikit lapsuuden kerran katoaa,
toimet tosien sinut saavuttaa,
elon myrskyihin voinet joutua,
ääntä totuuden älä sammuta.

(Vanhasta muistoalbumista)

I

Kesä 1940

Kaikki oli outoa.

Isä, joka oli ennen juossut metsissä, kynti nyt peltoa.

– Minusta näytti, että isän korvassakin oli multaa, sanoi sisareni järkyttyneenä. Hän oli käynyt viemässä isälle juotavaa.

Isän äyskintä kuului pihaan saakka. Hän opasti hevosta äänellään, ohjakset hän oli heittänyt niskaansa. Hevonen, vanha, viisas ja isään tottunut, ymmärsi asettaa jalkansa oikein ja ponnistaa ja pysähtyä äänensävyyn mukaan. Isä hallitsi kovalla äänellään ja vaikenemisellaan. Kaikki sen tiesivät hevosta myöten eikä kukaan pitänyt sitä pahana. Rehellinen mies. Aina oikeassa. Sai jostain selittämättömästä syystä osakseen perheensä sokean kiintymyksen ja arvonnannon, isä, vaikka hänellä näin jälkeinpäin ajatellen oli vaikea, umpeutuva luonne, etenkin naisten kannalta, ja naisiahan hänellä perheessään oli. Aina ympärillä, aina jotain naisten asiaa tivaamassa, vaikka oltiin vasta selvitty irti sodasta.

En muista ajatelleeni Hiitolaa. Koti puuttui unistanikin. Epäilen, että ne tyhjät huoneet, joita minulle vieläkin esitellään öisin ja joissa kaikki on kohdallaan, paitsi että ne ovat tyhjiä ja puoleensavetämättömiä, ovat peräisin ajalta jolloin menetin lapsuuskotini, jolloin jäimme vaeltamaan, sen sijaan että olisimme päässeet takaisin talvisodan jälkeen.

Meille hankittiin kaksi lehmää, toisen nimi oli Kaunikki, toinen oli ehkä Muisto. Tai Sievä. Isä halusi syödä hyvin pula-

aikanakin. Oli turvallista, kun joku halusi selkeästi jotakin. Isä halusi aina selkeästi tai sitten ei halunnut ollenkaan. Se antoi ryhtiä elämään. Sitä vastaan oli naisväen helppo kapinoida. Isän tahtoa vastaan nouseminen kasvatti luonnetta, itkeminen kehitti tunne-elämää, raivonpuuskat kielenkäyttöä, alistuminen kestävyyttä ja omapäisyyttä, niin kummalliselta kuin se saattaa tuntuakin. Sota oli ohi, kaikki kasvoi ympärillä niin että kohina kävi. Me olisimme olleet rättiväsyneitä jokainen, me lapsetkin, jos siihen vain olisi ollut aikaa ja tilaisuus. Mutta kun ei ollut.

Muistan opetelleeni lypsämään. Oli kaksi menetelmää saada maito ulos lehmästä: lypsää joko vetämällä tai puristamalla. Minulle sopi puristamistekniikka paremmin. Kaunikki oli iso, rauhallinen, melkein kokonaan ruskea lehmä, jolla oli isot vetimet. Ne täyttivät käden sopivasti ja kun niitä puristi irtosi maito hereästi sohisten ämpäriin, joka oli pidettävä tukevasti polvien välissä siltä varalta että lehmä olisi äkkiä siirtänyt jalkaansa ja kumauttanut leveällä kaksikyntisellä sorkallaan kiulun ylösalaisin lattialle maitoineen kaikkineen. Niin meille tottumattomille kävi vielä senkin jälkeen kun oli opittu olemaan lypsämättä omaan hihaan. Oli kaikenlaisia uusia esineitä, jotka alkoivat tuntua määrättömän tärkeiltä: lypsyjakkara jolla lypsettäessä istuttiin ja jolla oli oma paikka navetassa niin että se heti löytyi, »nänniriepu» jolla utareet pestiin ennen lypsämistä ja joka oli pidettävä siistinä ja hyvintuokuisena, siivilä ja siivilävaate jonka läpi maito kaadettiin lypsylämpöisenä tonkaan, erityinen rasva jolla vetimet voideltiin ja ehkä vielä jotain muutakin, jota en nyt muista. Kaiken piti joka tapauksessa olla äärimmäisen puhdasta eikä vähiten siitä syystä, että ainoa raha perheeseen tuli tuohon aikaan, ensimmäisinä kuukausina metsään muuttomme jälkeen, siitä maidosta joka näistä lehmistä saatiin ja jonka isä

polki pyörällä kahdeksan kilometrin päähän »tinkitaloihin» Vuoksenniskan keskusta. Muistelen, että lehmiä oli aika pian neljä ja että meille ilmaantui myös lampaita ja kanoja. Ja sitten oli tietysti Piku, Hiitolasta tuotu hevosemme, joka meistä erillään ollessaan oli kokenut omalla tahollaan ties minkälaisia vaihteita. Se oli nöyrä, omanarvontuntoinen ja hoksaavainen, hyvin kiintynyt meihin ja me siihen.

Muistan maitohinkkien kolkkeen, kun isä monta kannua pyörän sarvikossa ja useita tavaratelineelle köytettyinä lähti vikuroimaan pyörällään kivistä ja kuoppaista tietä pihasta Vuoksenniskalle päin. Vastassa oli jo muutaman sadan metrin jälkeen jyrkkä alamäki, siinä oli noustava pois pyörältä ja työnnettävä kuorma mäen päälle. Sen jälkeen tiessä oli vielä kaikkiaan kolme notkelmaa ja vastaavasti myös kolme mäkeä, ennen kuin hiekoitettu kylätie alkoi. Muistan ne selvästi. Jos hiekkatien risteyksessä olisi kääntynyt oikealle, olisi viidenkymmenen kilometrin jälkeen ollut Hiitolassa. Mutta en muista, että me edes kertaakaan olisimme käyneet katsomassa uutta rajaa, vaikka se oli vain viiden kilometrin päässä. Sen sijaan isä alkoi puhua »mehtiä myöten menemisestä», niin että siitä muodostui sananparsi omaan käyttöön. Vakituinen unelma.

Kun isä oli kolistellut maidonvientireissultaan takaisin metsään tyhjätkin hinkit pyörän sarvikossa tahtia rummuttaen ja oikaissut itsensä kuistin penkille lepäämään vanha filttihattu silmillään, hän saattoi sanoa sen alta ilman mitään johdatteluja:

– Jos mie en tietäs että omenapuut paleltu viime talvena, mie lähtisin mehtiä myöten syksyllä hakemaan sieltä omenat. Mut ku mie tiijän et pakkaset ol nii ku ne olliit...

Isä oli ostanut vain vuotta aikaisemmin Hiitolan apteekkarilta täysikasvuisia omenapuita ja siirrättänyt ne kuorma-autolla isoine juuripaakkuineen meidän vielä keskeneräisen talomme ympärille. Jostain syystä hän oli halunnut tehdä

niin, saada omasta puutarhasta hienoja omenoita ja pian. Mitä siitä vaikka pitäjäällä ihmeteltiin. Ihmetelköötkö joutessaan, jos-sei heillä muuta tekemistä ole.

Muistan kuinka puita istutettiin, mutta en muista varmasti oliko silloin kevät vai syksy. Saattoi olla kevät. Saattoi olla, että puut lehtivät kesällä, kukkivatkin, ja selvisivät jotenkuten kastelun turvin syksyyn. Mutta saattoi myös olla, että ne istutettiin vasta syksyllä vähän ennen sodan alkamista ja sitä kovaa pakkastalvea joka silloin tuli. Suomesta kai paleltuivat sinä talvena melkein kaikki omenapuut, vai miten se oli? Hyväkuntoisetkin ja kauan paikallaan menestyneet. Pidettiin selvänä, että nämä siirtopuut, joitten kohtalo oli joka tapauksessa enemmänkin seikkailua, olivat kuolleet. Merkillistä oli, että vaikka niihin ei ehditty edes kiintyä, ne kasvoivat jonkin tavoittamattoman vertauskuviksi ja niistä puhuttiin miltei enemmän kuin mistään muusta menetetystä ja paljon rakkaammasta.

On kesä 1940. Meillä on takanamme sota ja siitä tuntuu jostain syystä olevan hirvittävän pitkä aika, vaikka sen päättymisestä on todellisuudessa vasta muutama kuukausi. Me olemme nyt sodankokeneita ihmisiä. Pelätty kauheus oli toteutunut. Suomi oli joutunut sotaan. Oli tapeltu, niin kuin isä sanoi. Meidän oli pitänyt antaa kotimme pois ja lähteä mieron tielle. »Miero» oli meille tuttu sana runosta »Pieni mierolainen». Oli hyvä, että sellainen runo oli olemassa, vaikka se olikin liian surullinen käytettäväksi näissä oloissa ja vei vain turhaan ajatukset omaan keittiöön, jossa äiti oli lausuillut sitä usein kampa kädessään; ehkä hän sillä tavalla oli saanut meidät seisomaan hiljaa selvitellessään »kissahiiri-imeleitä» meidän saunan jälkeen sotkeutuneista hiuksistamme.

Nyt meillä ei ollut lainkaan keittiötä, meillä oli tupa, niin kuin maalaistalossa kuului olla. Se oli oikeastaan hyvin

hauskannäköinen ja kodikas huone ja melkein kaikissa taloissa samanlainen, niin että jokaisessa tuvassa oli jotain tuttua heti kun astui ovesta sisään. Tässä tuvassa oli iso tiiliuuni oikealla seinällä ja koska tupa ei ollut kovin suuri, oli uuni vastassa ensimmäisenä ja huokui lämmintä ja hyviä tuoksua, sillä siellä oli usein hautumassa puuro-, mämmi- ja kokkelipiimäruukkuja silloin kun siinä ei paistettu leipää tai piiraita. Uunin vastakkaiseen kylkeen oli liitetty hella. Olen kuulevinani ison kattilan liikahtelewan hellalla kuin paikkaa etsien, kannen alta tipahtelee pisaroita kuumalle levyille ja sitten äiti nostaa hellakoukulla renkaita tulen päältä ja asettaa kattilan liekeille. Ehkä hän keittää siinä luita jotka on ensin ruskistettu uunissa; sillä tavalla tulee keittoon täyteläinen maku. Minun on vaikeata kuvata sitä nyt, koska en enää syö tasalämpöisiä eläimiä enkä kenties kohdakkoin enää vaihtolämpöisiääkään, mutta on tunnistettava, että äiti oli mestari keksimään kaikenlaista hyvää pula-ajan tarpeistakin ja moni niksi jota hän käytti oli kulkenut perimätietona jo ties kuinka kauan joko hänen suvussaan tai tullut hänen tietoonsa anopin eli mummini kautta, niin kuin naisten hallitsema tieto kulkee, matriarkaalisesti, vaati-mattomasti ja kuitenkin katoavaisuutta uhmaten. Eräs äidin nikseistä oli paahtaa kuumalla hellalevyllä kuiviltaan muutama porkkana- ja sipuliviipale ennen keittoon lisäämistä. Se antoi liemeen hyvän värin ja maun. Minäkin tein niin koko sen ajan minkä minulla myöhemmässä elämässäni oli perhe ruokittavana. Eräs toinen niksi oli lisätä pataruokiin ja keit-toihin paistinpannun huuhteliemi. Luusoppaan pantiin aina ripaus ohraryynejä tai niiden puutteessa kaurahiutaleita.

Uunin ja hellan takana, niin ikään tuvan oikealla puolella, oli pieni komero, »maitokomero», jossa oli separaattori, ihmeellinen laite jota veivattiin ja joka pystyi erottamaan maidosta kerman. Siinä oli ylimpänä pyöreä sammio johon

maito kaadettiin, sen alapuolella kaksi torvea ja kampi. Torvien alle piti tietenkin laittaa astiat, »kurritorven» alle iso, kermatorven alle pieni. Sitten kiinni kampeen ja kiertämään. Muistan kuinka maidon vastus alkoi tuntua laitteen sisuksissa maidon alkaessa pyöriä siellä, muistan äänen ja tuoksunkin. Maidon tuoksu ja separaattorin hurina illansuussa – siinä oli jotain sanomattoman turvallista ja rauhoittavaa, kuin päivän päättymisvirressä. Jos torvet oli asetettu oikein, tuli kermatorvesta pienenä lirinänä kermää ja kurritorvesta vaahtoavaa »kuorittua» maitoa. Jokin separaattorin salaperäisissä, monisuppiloisissa sisäosissa järjesti asiat niin, että kerma sinkoutui eri korkeudelle kuin maidon rasvaton osa, joka syöksyi kuohuen isompaan astiaan, ämpäriin tai tonkaan. Kermää tuli ehkä pieni purkillinen. Päivän kallisarvoinen saalis. Ongelma oli vain siinä, miten saada maito riittämään sekä tinkitaloihin että kerman so. voin tuotantoon ja lisäksi omaan käyttöön. Maidosta ja etenkin voista sai rahaa, mutta isä halusi lisäksi, että perhe syö hyvin itse. Niin meillä varmaan myös syötiin hyvin ja oltiin vieraanvaraisiakin, jos vieras metsämökkiin milloin eksyi. Joka tapauksessa onnistuttiin tasapainoilemaan eteenpäin ilman kohtuuttomia nöyryytyksiä, ja metsä suojasi ja eristi isommilta suhteutuksilta aina tuota tuonemmaksi, päivän kerrallaan.

Ovea vastapäätä tuvan peräseinällä oli ikkuna. Vai oliko? Sen vieressä vuode? Sitten uunia vastapäätä taas ikkuna, sen edessä ompelukone ja ulkopuolella perunamaa. Oven vasemmalla puolen, »vasemmalla kädellä», ovenvieruspenkki, sellainen maailman kätevin jossa oli kansi ja alla säilytystilaa. Tupaantuliija istuutui aina ensimmäiseksi sille. Nurkkaukseen jäi tilaa pitkälle pöydälle ja penkeille joilla istuttiin rivissä kun syötiin.

Näkymä tästä tuvasta nousee mieleeni aina kun luen jotain kuvausta maalaisoloista, venäläisiä klassikkoja tai vaikkapa Uutelan kuolemaa Linnankosken »Pakolaisista». Uutela makaa sängyssä tuvan peräseinällä ja tyttö, joka lukee hänelle ääneen, istuu kuin Salolan portailla. On kaunis päivä. Tuvan ovi on auki kuistille ja kuistin ovi auki pihamaalle. On kesä. On ehkä sunnuntai ja kaikkialla luonnossa vallitsee se merkillinen rauha, joka pyhäisin tuntuu levittäytyvän maisemaan niin että kimalaisetkin surisevat hiljemmin. Kaukana kavala maailma.

Mutta on mahdollista, että tämän kuvan läpi kuultaa ainakin kaksi muuta, aikaisempaa tupakuvaa: tupa Rytystä, Sortavalan maalaiskunnasta, jossa asuimme lyhyen aikaa ennen sotaa, kun isä halusi kokeilla suurmaanviljelystä. Sielläkin oli tupa jonka sisustus oli samanlainen kuin Salolan tuvassa, vain monta kertaa isommassa mittakaavassa. Muistan istuneeni siellä pienellä jakkaralla ja syöneeni penkin ääressä minulle varta vasten valmistettua ruokaa, jota professori Arvo Ylppö Helsingissä oli minulle määrännyt, koska minulla oli vatsavaivoja. Perunan päälle ei olisi saanut panna kastiketta, mutta äiti ripotteli perunalleni – varmaan säälistä – muutamia ruskeita kastikepilkkuja »nimeksi» tai »maustimeksi» tai »silmänruoaksi», niin kuin hän sanoi. Muistan elävästi minkälaisen täydellisen ruokahaluttomuuden vallassa tuijotin eteeni pantua lautasta. Muistan myös että viinirypäleet piti kuoria minua varten – sitä touhua minkä se aiheutti! Sen ylitti vain se touhu, jonka vastasyntyneen sisareni pään peseminen aiheutti. Hänelle oli tullut »kaarnuskaa» päälakeen, ja Ylppön määräyksestä sitä voideltiin parafiniöljyllä, joka sitten lioteltiin pois lämpimällä vedellä kaarnuskoineen kaikkineen. Sisareni päänahka parani, minun ruokavalioni onneksi vain unohtui.

Toinen tupa, melkein samanlainen ja oikeastaan Rytyn tupaa paljon tutumpi kohoa esiin Raivattalasta naapuristamme: leikkitoiverieni Sirkan, Johanneksen ja Vilhon lapsuuskodin, »Hauvalahen», tupa Raivattalanlammen päästä, suurperheen tarpeita varten mitoitettu, selkeä ja vastaanottavainen. Siinäkin mahtava muurinkylki edessä heti ovesta sisään tultaessa, hella vain tällä puolella (niinkö se oli?), ovensuupenkki vasemmalla niin kuin Salolassakin, mutta sitten pitkä pöytä ja pöydänvieruspenkit tuvan takaseinällä; sinne mahtuivat istumaan yhtäkaa vanhaemäntä ja hänen kolme poikaansa, kolme miniäänsä, tyttäret ja lapsenlapset. Sitten oli tietysti vielä usein naapureita, kylänmiehiä ja - naisia, maitotinkiläisiä, kyläileviä sukulaisia ja sulhastarjokkaita, koskapa muistan että talossa vietettiin kerran isoja häitä: morsian seisoi valkoisena pihamaalla vieressään sulhanen toisesta kylästä, ladossa tanssittiin, ja äitikin tanssi nimismiehen kanssa. »No ei se nyt syntiä voinut olla», sanoi äiti myöhemmin sitä monta kertaa muistellessaan. Nimismiehen perhe oli toinen lähimmistä naapureistamme Raivattalanlammen rannalla.

»Sulhast tulloot» -suhadus on jäänyt mieleeni ehkä juuri noista häistä, vaikka olen varmaan kuullut sen muissakin yhteyksissä, esimerkiksi Hilkan, apulaisemme häissä samoihin aikoihin, ja silloinkin juuri tuossa muodossa, monikossa. Noita sanoja seurasi yleinen kohadus ja samassa pihaan karauttivat »sulhaset» valkoharjaisine hevosineen, kärrien kujanteelle nostattama hiekkapilvi ympärillään. Morsianta »tultiin hakemaan», häät olivat samalla läksiäiset. Talon tytär vietiin miniäksi miehelään. Kaikki tämä nyt jo kalevalaiselta tuntuva meno oli totta vielä minunkin lapsuudessani ja sellaisellakin uudenaikaisella »risteysasemalla» kuin Hiitola oli.

En pääse enää suorittamaan tupatarkastusta Salolassa, koska se jossain vaiheessa »hävitettiin» eli muutettiin rahaksi. Niin tapahtuu kun ihmiset alkavat vaurastua: kaikki muutetaan rahaksi. Kun mökki oli viimeksi pystyssä, sitä käytettiin heinälatona. Tuvan ikkunat olivat rikki ja kuiva heinä pursui niistä ulos. Se katsoi meihin silmät sameina ja nöyryytetynä. Nyt on paikalla enää kivijalka, perustus, josta voi erottaa tuvan ja kammarin piirteet. Siinä asustaa ennätysmäisen pitkä kyykäärme, joka näyttää omaksuneen sen pysyvästi kodikseen, minkä hänelle ilomielin suon. Se katsoo tulijaa aina hyvin yllättyneenä ja omanarvontuntoisena, mutta vailla vihamielisyyttä, ja lähtee sitten kuin yksityisyytensä säilyttääkseen ujumaan kivijalan uumeniin ja tuvan alla sijainneeseen romahtaneeseen kellariin.

Vaapukanvarsien ja sammalen elävöittäämästä »pohjapiirustuksesta» näkee, kuinka pieni oli uunin takaseinästä lämpiävä kammasi tuvan oikealla puolella. Se palveli makuuhuoneena ja niinpä sinne sen pienuudesta huolimatta ehdettiin suurin osa visakoivuista makuuhuoneenkalustoamme; sitä hienoa, Viipurin huutokauppakamarilta ostettua, herrasväentuoksuista. Vanhempien korkeapäätiset vuoteet mahtuivat sisään sen ansiosta että osat oli liitetty toisiinsa irrotettavin nivelin, mutta että kookas liinavaatekaappi ja kampauspöytä heiluvine kolmiosisaisine peileineen oli saatu ehjinä ovista sisään ja sijoitetuiksi paikoilleen siten, että ihmisetkin onnistuivat pujottautumaan yösijoilleen niiden lomitse, käy yli ymmärryksen. Siellä ne vain joka tapauksessa seisoivat kuin jokin aikakaudesta ulos tipahtanut emigranttiperhe seikkailuromaanissa ja joka kerta kun kammasiin astui mieltä myllersi sanoinkuvaamaton tunne, jota kukaan ei olisi tohtinut nimitää koti-ikäväksi, koska se olisi ollut aivan liian suurta yksinkertaistamista.

Tilaa lisäsi alkoviksi nimitetty pienoishuone, joka liittyi makuuhuoneeseen ilman ovea. Sen pihtipieliin ripustettiin ikkunaverhot, tummat, hieman kimaltavat, jotka ennen olivat olleet salin ikkunoissa. Sen peräseinältä katseli liinavaatekaapin ovipeili kuin iso silmä, ja joskus äiti pysähtyi navettaronttosissaan sen eteen kuin uhallakin ja nauroi. Hänellä oli silloin yllään haalistunut tummansininen navettatakki ja päässään marjapuuron värinen ruudullinen huivi sidottuna niskan taakse; muistan miltä ne tuoksuivatkin: lehmiltä ja hyvältä turvalliselta arjelta.

Alkovissa yksi vuode – olisikohan se ollut minun? Miten on mahdollista etten muista missä nukuin? Ja saman tien minulle aukenee toisenlainen kuva äidistä: hän makaa alkovin vuoteella kovissa tuskissa ja valittaa jalkaansa. He ovat olleet isän kanssa menossa kylään tai kaupoille samalla pyöräräikällä, jolla maitojakin kuljetettiin. Usein tehtiin niin että käveltiin ja ajettiin pyörällä vuorotellen, jos matka oli pitkä. Pyörällä ajanut jätti pyörän aina muutaman kilometrin päästä tiepuoleen, perässäkävelijä poimi sen siitä, ajoi edelläkulkeeneen kiinni ja vähän matkaa hänen ohitseensa, jätti vuorostaan pyörän tienposkeen ja niin edelleen. Säästettiin jalkavaivoja ja matka joutui puolta nopeammin kuin kävellen. Tällä tavoin isä ja äiti olivat ehkä menossa sinä päivänä Salolasta Vuoksenniskalle.

Meillä ei ollut koskaan ehjää pyörää. Isä ei ollut kätevä, eikä polkupyörä ollut mikään sellainen sijoitus että siihen olisi kannattanut haaskata rahaa. Pääasia että se jotenkin toimi. Niinpä tästäkin pyörästä putoilivat ketjut, kumeihin piti pumpata ilmaa kesken matkan, ja mikä pahinta, toinen polkusiin puuttui. Sen tilalla oli vain liukas rautatappi. Äidin jalka lipsahti tapin päältä, pyörä kaatui, äiti sen mukana. Matkanteko oli loppunut siihen. Äiti oli hädin tuskin päässyt

laahautumaan takaisin kotiin. Hänen nilkkansa oli iskeytynyt sekä kiveen että pyörän tappiin.

Nilkka turposi, kallisarvoinen ehjä sukkakin oli rikki, äiti voihki ja valitti alkovin sängyn päällä.

Märkää kylmää käärettä jalan ympärille. Neuvottomuutta. Onko mitään kauheampaa kuin äidin valitus? Jos maailmassa on jokin ehdoton sääntö niin se on, että äitien pitäisi olla aina kunnossa. Lääkəriin? Onhan talossa hevonen ja kärrit.

– Mistä sen lääkäriin nyt tavoittaa... Mitä tälle lääkärikään voi. Enkä minä missään tapauksessa jaksan nyt. Ja pakkohan minun on joka tapauksessa liikkua.

Että näin piti tapahtua rauhallisissa oloissa, paikalleenasetumisen jälkeen, kun ei maailmalla harhaillessakaan mitään pahempaa sattunut...

Äidillä oli hyvin kauniit sääret; ne ovat pysyneet kauniina koko hänen elämänsä ajan, kuin uhallakin. Hiitolassa niitä kehuttiin. Silloin kiinnitettiin paljon huomiota sääriin. Oli filmitähtiä joitten sääriä kuvattiin lehdissä alinomaa. Kerrottiin kuinka huikeista summista jokin sääripari saattoi olla vakuutettu. Mutta ilman sääripalvontaakin äidin loukkaantuminen oli järkyttävää.

Muistan että äiti joutui kärsimään vaivastaan kauan. Nilkka kyllä parani, mutta vielä vuosia jälkeenpäin se muistutti kokemastaan aina huonolla ilmalla tai muitten vaivojen yhteydessä eikä lääkärikään, jolle sitä kylläkin heti kynnelle kyettyä näytettiin, osannut muuta kuin todeta asian. Loppupäätelmäksi jäi niin kuin niin usein ennenkin: oli hyvä ettei käynyt vielä hullummin. Siihen lausahdukseen sisältyi ihmeellistä rohkaisua ja paljon sitä jouduttiin käyttämään myöhemminkin.

Mieleeni palautuu myös se »komplee»-puku, joka äidillä oli silloin yllään, sen »beesvärinen» villakankainen hame ja

7/8-pituinen takki. Nimenomaan seitsemänkahdeksasosa-pituus oli ollut muotia ennen sotaa. Tuttu 3/4-pituus oli tyystin poissa muodista! Asuun kuului keltainen taftipusero, jossa oli isot puhvihihat. Pula-aika ei ollut purrut vielä vaatevarastoihimme ja äiti sai käyttää itse omia vaatteitaan. Myöhemmin kun me lapset kasvoimme ja vaatepula paheni, äiti luopui kappale kappaleelta vaatteistaan etenkin minun, vanhimman hyväksi. Vielä kahdeksan vuotta myöhemmin, opiskelijatyttönä, minä muistan matkustaneeni Englantiin kieltä oppimaan ja piikomaan tuo keltainen taftipusero päälläni. Niin kauan kestivät vaatteet silloin ja niin tarkkaan ne käytettiin.

Merkkillistä että muisto äidin jalan loukkaantumisesta nousee milteipä ensimmäisenä mieleen, kun muistelen elämäämme Salolassa, vaikka en ole edes varma, kuuluuko tuo muisto juuri tuohon kesään.

Muuri erottuu vielä nytkin kohoumana kivijalan keskellä ja auttaa tuvan ja kammarin hahmottamisessa paikoilleen. Vaapukat, joita alun perin kasvoi maitokomeron kohdalla talon takana, ovat levittäytyneet perustuksen ympärille. Viinimarjapensaat ovat täynnä kuivuneita oksia ja puna-kyhmyisiä lehtiä, mutta hengissä kuitenkin. Miten arvokkaita ne olivatkaan silloin, miten arvokasta kaikki mikä kasvoi itsestään ja tuotti satoa! Metsämansikka kukkii yhä alkukesäisin pihakennään ja metsän rajassa, missä oli hyvin lämmintä ja suojaisaa. Halla kiipeää sinne harvoin, haittana oli kuivuus joka kulotti helposti etelärinteen. Juhannusruusu ja punainen ruusu ovat vaeltaneet ulos penkeistään, mutta kituvat. Ne näyttävät kaipaavan ihmiskättä. Sieltä viisitoista vuotta sitten juurimani pistokas kukkii valkoisena »vanhuuteni seinustalla», kun näitä muistelen. Minusta on hauska kuvitella, että se seurasi minua mielellään tänne missä kirjoitan.

Iso koivu, jonka latvaan kyyhkynen laskeutui iltaisin huhuilemaan, on kaadettu ajat sitten, ja toinen koivu, matala ja käkkyräinen, jonka oksanhaaraan minä kiipesin salaa lukemaan kirjaa, on niin ikään poissa. Piha-alue ja pellot on myyty ja ne kasvavat riviin istutettua männyntainta, oudonnäköistä tulo-kasta, joka on kuin manattu pyyhkimään pois meidän muistojemme jäljet juuri kun me olisimme oppineet rakastamaan niitä mitään vaatimatta. Eikä meissä ole ollut puhtia ruveta ajoissa pelastamaan niitä.

*Rebellisen tarkassa muistelmaromaanissa
isänmaan kohtalot lomittuvat
nuoren tytön elämänvaiheisiin.*

*Talvisodan ajasta tuttu nuori tyttö on uuden edessä. Rauha heittää
perheen lopullisesti maailman turuille – tytön osana on kodittomuus.*

Kannas on jäänyt muistoihin, oppikouluun on mentävä vieraalle paikkakunnalle. Toverit ovat kaikki uusia, samoin kodiksi tehty kortteeritalo. Ilmassa on suurten tapahtumien ennakoiva humina.

Rakastetun sarjan muut osat ovat
Talvisodan aika (1989) ja *Jatkosodan aika* (1993).

EEVA KILPI (s. 1928) on julkaissut romaaneja, runoja, novelleja sekä muistelmia ja päiväkirjoja. Hänen teoksiaan on käännetty lukuisille kielille. Hän on saanut muun muassa neljästi valtion myöntämän kirjallisuuspalkinnon sekä vuonna 1974 Pro Finlandia -mitalin.

	
www.wsoy.fi	84.2 ISBN 978-951-0-52250-9